

Tietolipas 292

Kieli maisemassa, maisema kielessä

Tutkimuksia Turusta

Toimittaneet

Hanna Lantto, Paula Sjöblom,

Jaana Vaahtera ja Minna Hjort

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Tietolipas 292

Teos on Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran nimeämien asiantuntijoiden tarkastama.

SKS:n julkaisujen kokoelma kuuluu Unescon Maailman muisti -rekisteriin.

© 2025 Hanna Lantto, Paula Sjöblom, Jaana Vaahtera, Minna Hjort ja SKS

Kannen suunnittelu: Emmi Kyytsönen
Taittomalli: Markus Itkonen
Kannen toteutus: Eija Hukka
Kannen kuva: Minna Hjort
Taitto: Sisko Honkala

ISBN 978-951-858-943-6 (nid.)
ISBN 978-951-858-944-3 (EPUB)
ISBN 978-951-858-945-0 (PDF)

ISSN 0562-6129 (nid.)
ISSN 2670-2584 (verkkojulkaisut)

DOI <https://doi.org/10.21435/tl.292>

Teos on lisensoitu Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International -lisenssillä, ellei toisin mainita.
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.fi>)

Teos on avoimesti saatavissa osoitteessa
<https://doi.org/10.21435/tl.292>
tai lukemalla tämä QR-koodi mobiililaitteella.

PunaMusta Oy, Turenki 2025

Sisällys

Kielet Turun maisemassa 7

Hanna Lantto, Paula Sjöblom, Leena Kolehmainen,

Jaana Vaahtera ja Minna Hjort

I OMAT JA VIERAAT KIELET KATUKUVASSA

Murretta näkyvissä? 43

Normittamattomat kielimuodot turkulaisessa kielimaisemassa

Tommi Kurki ja Paula Sjöblom

Kielimaisema ja sosiaalinen maisema Turun eri

kaupunginosissa 75

Saara Haapamäki

II ESTEETTÖMYYYTTÄ JA OSALLISUUDEN KOKEMUKSIA

Julkisen sektorin kielimaisemat 115

Turun yliopistollinen keskussairaala ja Varsinais-Suomen

käräjäoikeus

Eveliina Tolvanen, Anne-Maria Kuosa ja Camilla Wide

Monikielisyys, saavutettavuus ja kulttuurinen muisti

Aboa Vetus -museon kielimaisemassa 150

Leena Kolehmainen ja Paula Sjöblom

III KIVEEN HAKATTUA JA TUSSILLA TAITEILTUA

Suvakkihuorat rules 205

Eksessiivinen kielenkäyttö Turun kielimaisemassa

Minna Hjort ja Hanna Lantto

Campus Aboensis 238

Latinaa kirjaston, kirkon ja korkeakoulujen liepeillä

Jaana Vaahtera ja Jyri Vaahtera

IV MARKKINOINTIA MAAILMANKIELILLÄ

Englantia Turun keskustan kielimaisemassa 279

Minna Hjort ja Janne Skaffari

Sanaleikkejä ja sombreroja 311

Espanjan kieli Turun katukuvassa

Hanna Lantto

V MAISEMA KIELESSÄ

Maisemakuvauksia keskiajan Turusta 343

Kaupunkitilan maamerkit historiallisissa asiakirjoissa

Hanna-Mari Kupari ja Marko Lamberg

Turku vai Åbo? 373

Kaupungin nimen eri kielimuodot eduskunnan

aihemaisemassa

Anna Ristilä

Kirjoittajat 406

Abstract 410

Asiahakemisto 412

Kielet Turun maisemassa

Hanna Lantto

 <https://orcid.org/0000-0002-7623-3236>

Paula Sjöblom

 <https://orcid.org/0000-0002-7392-2300>

Leena Kolehmainen

 <https://orcid.org/0000-0003-2746-7201>

Jaana Vaahtera

 <https://orcid.org/0000-0002-3058-8613>

Minna Hjort

 <https://orcid.org/0000-0002-5005-4117>

”Ihmisellä on taipumus uskoa, että hänen jokapäiväinen elinympäristönsä on tuttu paikka, johon ei kätkeydy sen suurempia salaisuuksia” (Blommaert 2013, vii, suomennos kirjoittajien).

Maisema on näköala, kokonaisuus, jonka aistimme ympärillämme. Tavallisesti maisemalla tarkoitetaan näköaistin välittämää kuvaa luonnosta tai rakennetusta ympäristöstä, mutta sanan käyttö on laajentunut muihinkin yhteyksiin: mielenmaisema on mielikuva, joka liittyy johonkin merkitykselliseen paikkaan, ja äänimaisema on ympäristön äänistä rakentuva kokonaisuus. Yhteistä *maisema*-sanan eri merkityksille on ihmisen aistinvarainen suhde ympäristöönsä. Maisemat syntyvät ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta, ja niihin kytkeytyy muun muassa kulttuurisia arvoja¹.

Kielentutkimuksessa huomio on vuosituhanen vaihteen jälkeen yhä enenevässä määrin kohdistunut *kielimaisemaan* eli ympäröivässä maailmassa eri tavoin läsnä olevaan, näkyvään tai kuuluvaan kieleen, joka voidaan muuntaa tutkittavaksi aineistoksi valokuvaamalla tai äänittämällä. Tallennusteknologian, kuten digikameroiden ja

1 Ks. esim. *Kielitoimiston sanakirja* s.v. *maisema*; Ympäristö.fi; Raivo 1997.

älypuhelinten, kehittyminen olikin se askel, joka mahdollisti tutkimussuuntauksen yleistymisen: välineiden avulla kielentutkija poimii ympäristöstään tarkasteltavaksi kieltä esimerkiksi opastekylteistä, näyteikkunoista ja valotolppaan liimatuista tarroista. Kielimaisemaan kuuluvat paitsi tekstit ja niiden yhteydessä esiintyvät kuvat myös niihin liitetyt merkitykset, moraalit ja myytit sekä kielideologiat ja -asenteet, joita kielimaisema kielineen heijastaa ja joihin se avaa tutkijoille pääsyn.

Tämä Turun kaupungin kielimaisemia tarkasteleva teos havainnollistaa käsillä olevan luvun alussa olevan, sosiolingvisti Jan Blommaertin sitaatin hengessä, kuinka kielet ympäröivät ihmisiä arjen hyvin tavallisissakin ympäristöissä, kuten vaikkapa töihin mennessä Aurajoen ylittävällä kaupunkilautta Förillä (ks. teoksen kansikuva, jossa varoitusteksti on suomeksi, ruotsiksi ja Turun murteella). Kirjan painopiste on visuaalisessa, näköaistin ulottuvilla olevassa kielimaisemassa eli kirjoitetuissa teksteissä, mutta tutkimuskohteena on myös Turkuun liittyviä mielenmaisemia. Sivutaanpa luvuissa auditiivisia äänimaisemiakin sekä esitellään *aihemaiseman* käsite. Vaikka teos keskittyy Turkuun, se ei kuitenkaan ole vain yhden kaupungin kuvaus, vaan kirjan sisältämät tutkimukset laajentavat yleisesti ymmärrystä siitä, millaisen kieli- ja tekstimaailman keskellä ihmiset ylipäätään kaupunkiympäristöissä elävät ja miten he kielellisesti muokkaavat elinympäristöään.

Kielimaisema määritellään eri tutkimuksissa näkökulman ja tutkimusasetelman mukaan eri tavoin, mutta tavallisesti sillä tarkoitetaan julkisessa tilassa näkyvää kirjoitettua kieltä eli tekstiä (esim. Coulmas 2009, 14). Teksti voidaan kuitenkin määritellä laajasti multimodaaliseksi ilmiöksi, mikä tarkoittaa sitä, että kirjoitettuun kieleen liittyy myös visuaalisia elementtejä: tekstit ovat eri kokoisia, ne on sijoiteltu eri tavoin, niihin kytketään kuvia tai värejä ja niitä on kirjoitettu erilaisilla kirjaimilla.

Myös tässä kirjassa tutkimuskohteenamme ovat ennen kaikkea julkisessa tilassa eli periaatteessa kaikkien saavutettavissa olevassa maisemassa näkyvät, siis kirjoitetut, tekstit. *Julkinen tila* on Seija Ridellin, Päivi Kymäläisen ja Timo Nyysösen (2009, 11) mukaan

”samaa aikaan sekä sosiaalisissa suhteissa tuotetuksi tuleva että noita suhteita vastavuoroisesti ylläpitävä ilmiö”. Julkisiksi tiloiksi luetaan laajassa mielessä paitsi avoimet ulkoilmatilat, kuten kadut ja puistot, myös maksuttomat yhteiskäyttöön tarkoitettut sisätilat, kuten kirjastot ja kauppakeskukset, sekä sellaiset paikat, joihin kuka hyvänsä voi tulla maksua vastaan, kuten kahvilat, liikuntatilat (esim. uimahallit) ja kulttuuripalvelut (esim. museot) (julkisen ja yksityisen tilan limittymisestä ks. Ridell ym. 2009, 15–16).

Kielimaisematutkimuksen perinteen mukaisesti (Gorter 2013, 191) moni tämänkin teoksen luvuista käsittelee kielten kirjoa tietys-
sä rajatussa paikassa tutkimuksen tekohetkenä. Niissä sekä luodaan kokonaiskuvaa Turussa näkyvien kielten kirjosta että pureudutaan tarkemmin yksittäisten kielten käyttöön ja tehtäviin kaupungin kielimaisemissa. Havaintoja tarkastellaan esimerkiksi monikielisuuden, kielen funktioiden, kieli-ideologioiden, kielten sosiaalisten merkitysten, vuorovaikutuksen ja kielipolitiikan näkökulmista. Samalla teos uudistaa kielimaisematutkimuksen määritelmää ottamalla käsitteeseen myös sen, miten maisemaa kielennetään. Teos laajentaa kielimaisemien historiallista tutkimusta sukeltamalla Turun keskiaikaisiin maisemakuvauksiin. Turun näkyvyyden tarkastelu eduskunnassa pidetyissä puheissa taas esittelee kielimaisematutkimuksessa uuden aihemaiseman käsitteen. Teoksen nimen alkuosa ”Kieli maisemassa, maisema kielessä” kuvaa lukujen näkökulmaeroja.

Tässä kirjan johdannossa esittelemme erilaisia lähestymistapoja kielimaisemaan. Määrittelemme alustavasti joitakin kielimaisematutkimuksen keskeisiä käsitteitä ja havainnollistamme tutkimussuuntauksen tutkimuskohteita. Kielimaisematutkimuksen käsitteisiin palataan myös teoksen yksittäisissä luvuissa erityisesti silloin, kun pelkkä viittaus tämän johdantoluvun väistämättä yleiselle tasolle jäävään esittelyyn ei riitä. Lisäksi johdanto tutustuttaa lukijan pääpiirteittäin Turun kielitilanteeseen eri aikoina sekä Turkua koskevaan aikaisempaan kielitieteelliseen tutkimukseen. Johdannon lopussa esittelemme lyhyesti kirjan luvut.

Kielimaisematutkimuksen keskeisiä käsitteitä

Ensimmäiset tutkimukset, jotka lähestyivät kirjoitusta, tekstejä ja kieliä erilaisissa julkisissa ympäristöissä ja jotka on tapana mainita kielimaisematutkimuksen edelläkävijöinä, julkaistiin 1970-luvun lopussa. Kielimaiseman käsitettä ei niissä vielä esiinny. (Gorter 2013; 1992.) Tutkimussuuntauksen katsotaan usein alkaneen, kun Rodrique Landry ja Richard Bourhis esittelivät *kielimaisema*-termin vuonna 1997 ilmestyneessä artikkelissaan, jonka tutkimuskohteenä oli eri kielten elinvoimaisuus Kanadan eri osavaltioissa ja eri alueilla. Landry ja Bourhis (1997, 23) määrittelivät kielimaiseman kielten näkyvyydeksi julkisissa kylteissä ja mainoksissa, ja tarkensivat määritelmäänsä seuraavasti:

Julkisten katukylttien, mainostaulujen, kadun- ja paikannimien, liikkeiden ja julkisten toimijoiden seinilleen asettamien katukylttien kieli muodostaa tietyn alueen, maakunnan tai urbaanin keskittymän kielimaiseman. (Landry & Bourhis 1997, 25, suomennos kirjoittajien.)

Durk Gorter ja Jasone Cenoz (2023, 4–5) huomauttavat, että kielimaiseman käsitettä oli käytetty jo aiemmin muissa kuin englanninkielisissä lähteissä, eivätkä Landry ja Bourhis itsekään väitä keksineensä sitä. Landryn ja Bourhisin määritelmä on kuitenkin kielimaisematutkimuksen siteeratuin, jopa siinä määrin, että siihen nojautumista on myös kritisoitu (emt.). Määritelmää on myöhemmin laajennettu esimerkiksi nostamalla kielimaisematutkimuksessa tarkasteltavien kieliesiintymien joukkoon yksityisten ihmisten (usein luvattomasti) kirjoittamat tekstit. Tutkimussuuntauksen keskeisimpiä jaotteluja onkin *top down* ja *bottom up* eli kahtiajako niin sanotusti ylhäältä alas ja alhaalta ylös suuntautuviin teksteihin (Ben-Rafael ym. 2006, 10; Scollon & Scollon 2003, 18). Tällä tarkoitetaan sitä, että jotkin kielimaiseman teksteistä ovat virallisten toimijoiden, kuten julkishallinnon tai viranomaisten, asettamia auktorisoituja kylttejä, joiden kielivalintoja säätelevät erilaiset sovitut normit, jopa

lait. Esimerkiksi virallisesti kaksikielisessä Turussa tiettyjen tekstien, vaikkapa katujen nimikylttien, on julkisessa tilassa oltava sekä ruotsiksi että suomeksi (aiheesta tässä teoksessa Tolvanen ym.; Kolehmainen & Sjöblom). Etenkin aiempi kielimaisematutkimus keskittyi tällaiseen ylhäältä alaspäin suuntautuvaan kielimaisemaan (Pennycook 2008, 307). Alhaalta ylöspäin viestivät puolestaan erilaiset ruohonjuuritason toimijat, jotka luovat kielimaisemaa omista lähtökohdistaan ja omilla resursseillaan, kuten tarroilla, graffiteilla ja muilla seinäkirjoituksilla (ks. tässä teoksessa erityisesti Hjort & Lantto). Heidän kielellisten valintojensa on todettu poikkeavan virallisten toimijoiden luomista maisemista. Myös kaupalliset tahot, ravintolat, kahvilat ja erilaiset myymälät, on usein luettu alhaalta ylöspäin suuntautuviin toimijoihin, sillä nekin voivat itsenäisesti valita kielensä ja niidenkin kielenkäytön on havaittu poikkeavan julkishallinnosta. Toisaalta tällaisen kaupallisen kielimaiseman voi tulkita suuntautuvan myös ylhäältä alas, sillä tilaa ja sen kielivalintoja hallitsevat usein vaikutusvaltaiset markkinavoimat, ja yksityishenkilöille jää vain vastaanottajan rooli (kaupallista kielimaisemaa tarkastellaan teoksen osissa I ja IV).

Kielimaisematutkimuksen keskeinen termi *kyltti*, englanniksi *sign*, on monitulkintainen. Sitä on käytetty viittaamaan kielimaisemassa näkyvään tekstiesiintymien kokonaisuuteen. 'Kyltin' lisäksi se voidaan suomentaa 'merkiksi'. Kylteillä on tarkoitettu erilaisia tekstejä, joihin voi sisältyä lukuisia merkkejä ja symboleita, mutta jotka tyypillisesti muodostavat yhden viestinnällisen kokonaisuuden ja jotka on usein rajattu visuaalisesti niin, että ne luovat vaikutelman yhdestä kokonaisuudesta (Backhaus 2007, 6). Käsitteet ja niiden määritelmät vaihtelevat yksittäisissä tutkimuksissa, ja myös tämän kirjan eri luvuissa terminologiset ratkaisut vaihtelevat. Osaa luvuista (Hjort & Lantto; Vaahtera & Vaahtera; Kupari & Lamberg; Ristilä) kyltin käsite viestinnällisenä kokonaisuutena palvelee huonosti ja niissä onkin turvauduttu muihin ratkaisuihin, mutta suurta osaa käsite palvelee ainakin tutkimusaiheeseen sovellettuna. Kuten Ronald Scollon ja Suzie Wong Scollon (2003, 23) painottavat, kylttejä

ja tekstejä tulee tulkita niiden sosiaalisessa esiintymiskontekstissa, ei irrallisina teksteinä. Merkityksen rakentumiseen vaikuttavat paitsi tekstiesiintymän fyysinen paikka (esim. virallinen julkishallinnon kyltti, yleisö-WC:n seinä, *fine dining* -ravintolan ruokasali), myös yhteisö, jossa kieltä käytetään, sekä eri kieliin liitetyt sosiokulttuuriset mielleyhtymät. Konteksti voi olla yhtä hyvin konkreettinen kuin kulttuurinenkin tai yhtä hyvin kaupunginlaajuinen kuin ilmoitustaulun kokoinen.

Kylttien tehtäviä on eri tutkimuksissa luokiteltu eri tavoin. Esi-merkkinä yhdestä jaottelusta mainitsemme Scollonin ja Scollonin (2003, 166–193) laajalle levinneen, nelijakoisen jäsentelyn. Heidän mukaansa julkisessa kaupunkitilassa näkyy funktioiltaan seuraavantyyppisiä kylttejä:

- 1) julkisten toimijoiden infrastruktuuriin liittyvät kyltit, jotka informoivat toisaalta tilasta itsestään (kadunnimet), toisaalta tilan ylläpidosta (esim. katukaivojen kannet, kaasuputkien tekstit)
- 2) niin sanotut säätelevät kyltit, jotka ohjeistavat tilan käyttämisestä (esim. liikennemerkkit)
- 3) kaupallisten toimijoiden kyltit, jotka viestivät liiketiloista ja mainostavat niiden tuotteita tai palveluita (esim. yritysnimet, mainokset)
- 4) yksityisten toimijoiden ei-auktorisoidut, laittomatkin, kyltit, jotka toimivat monissa eri tehtävissä (esim. palveluiden, kuten yksityisten pianotuntien, tarjoaminen tai etsiminen, protestitekstit, kuten graffitit ja tarrat – mahdollisuuksien määrä on käytännössä rajaton).

Evelyn Zieglerin ynnä muiden (2018, 79) Saksaan sijoittuvassa kielimaisema-atlaksessa luetteloon lisätään kaksi uutta funktiota:

- 5) maisemassa esiintyvät taiteelliset tekstit ja muut mielenilmaisut (esim. puihin kiinnitetyt runot)

- 6) niin sanotut kommemoratiiviset eli henkilön tai tapahtuman muistoksi tuotetut tekstit (esim. muistolaatat, hautamuistomerkit).

Kylttien funktioihin erilaisissa ympäristöissä palataan monipuolisesti tämän teoksen luvuissa: Esimerkiksi osan I (Kurki & Sjöblom; Haapamäki) ja osan IV (Hjort & Skaffari; Lantto) luvuissa tarkastellaan laajasti kaupallisia kylttejä, kun taas osan II luvuissa (Tolvanen ym.; Kolehmainen & Sjöblom) tutkijat tarkastelevat muun muassa sääteleviä kylttejä. Vaahtera ja Vaahtera kirjoittavat taiteellisista ja kommemoratiivisista teksteistä ja Hjort ja Lantto ei-auktorisoiduista teksteistä.

Kuten kielimaisematutkimuksessa, myös useissa tämän teoksen luvuista käsitellään kaupunkikuvan monikielisyyttä ja niin sanottujen ”vieraiden” kielten ilmentymiä maisemassa. Harmaalle alueelle jäävät erityisesti *monenkieliset sanat*, esimerkiksi kansainvälinen ravintolasanasto, joka on laajasti otettu osaksi yhteistä eurooppalaista tai globaalia leksikkoa (esim. *pizza*, *café*). Kielikontaktitutkimuksessa se, milloin lainasanasta on tullut osa vastaanottajakielen järjestelmää, käsitetään yhä yleisemmin jatkumona, johon vaikuttavat lukuisat tekijät, kuten sanan käyttötiheys ja äänteellisen ja kieliopillisen mukauttamisen aste. Luokitukseen voi vaikuttaa myös, onko kyse yksittäisestä sanasta vai monimorfeemisesta ilmauksesta, käyttävätkö sanaa kaksikielisten ihmisten ohella yksikieliset kielenpuhujat ja onko sana käyttöyhteydessään kohosteinen eli odotuksenmukaisesta poikkeava vai täysin neutraali, oletusarvoinen ilmaus. (Matras 2009, 111.) Suomalaisten yleisesti tuntemat monenkieliset sanatkaan eivät kadota täysin alkuperäisiä sosiokulttuurisia assosiaatioitaan, vaikka ne on integroitu uuteen kulttuuri- ja kieliympäristöön. Vierauden asteeseen ja kohosteisuuteen vaikuttaa myös esiintymismuoto kielimaisemassa: *pizza* on jokaisen suomalaisen tuntema käsite, mutta sillä on merkitystä, esiintyykö sana suomalaisen yrityksen nimen osana, kuten yhdistelmässä *Kotipizza*, vai monikkomuodossa *pizze* napolilaisten yrittäjien ravintolansa ulkopuolelle pystyttämässä kivitalussa. Tutkijoiden rajattavaksi jää

kunkin luvun kontekstissa, mitkä kielelliset resurssit he mieltävät vieraskielisiksi ja mitkä he katsovat osaksi suomen järjestelmää.

Tutkimuskohteita

Kielimaisematutkimuksesta on viime vuosikymmeninä kehittynyt kukoistava tieteenala, jonka aktiivisesta julkaisutoiminnasta ker-
toavat lukuisat aivan hiljattain ilmestyneet kansainväliset teokset, kuten Durk Gorterin ja Jasone Cenozin (2023) kielimaisematutkimuksen historiaa, teoriaa ja metodeita kokoava kirja *A Panorama of Linguistic Landscape Studies*, Jeffrey Kallenin (2023) monografia *Linguistic Landscapes. A Sociolinguistic Approach* ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran julkaisema, Sofie Henricsonin, Väinö Syrjälän, Carla Bagnan ja Martina Bellinzonan (2024) toimittama teos *Sociolinguistic Variation in Urban Linguistic Landscapes*, jonka luvuista kaksi käsittelee Helsingin kaupungin kielimaisemia.

Sekä nykyään että alkuvaiheessa alan tutkimuksessa tarkasteltiin erityisesti kaupunkiympäristöjä (Gorter 2006; 2013), varsinkin metropoleja ja muita taajaväkisiä keskittymiä, kuten Hong Kongia (Huebner 2006), Tokiota (Backhaus 2007) ja Ruhrin aluetta (Ziegler ym. 2018). Muuttoliikettä puoleensa vetävinä ympäristöinä kaupungit ovat tyypillisesti monikielisempiä kuin maaseutumaisemat paikkakunnat. Gorter (2013, 191) ehdottaakin *kielimaiseman* vaihtoehtoiseksi termiksi *monikielistä kaupunkimaisemaa* (*multilingual cityscape*). Termi kuvaa hänen mielestään tarkemmin sitä osa-aluetta, johon kielimaisematutkimus useimmiten kohdistuu ja johon myös tämän teoksen luvut enimmäkseen sijoittuvat. Samalla termi kuitenkin kaventaa kielimaiseman määritelmää rajaamalla ulkopuolelle maaseutuympäristöt ja pienemmät asutuskeskittymät. Esimerkkinä niiden tutkimuksesta mainitsemme Mirka Alasen (2012) maisterintutkielman, jossa tarkasteltiin meänkielen ja kveenin käyttöä julkisissa tiloissa Pajalassa Ruotsissa ja Pykeijässä Norjassa, ja Mikko Laitisen (2014) tutkimuksen englannin kielen käytöstä harvaan asutuilla taajama-alueilla Suomessa. Saksankielisessä

tutkimuksessa taas osa tutkijoista käyttää termiä *visuaalinen monikielisyys* (*visuelle Mehrsprachigkeit*, ks. esim. Ziegler ym. 2018). Se kuitenkin rajaa ulkopuolelle muiden aistien, kuten kuuloaistin, avulla koettavan julkisen tilan. Äänimaisema (*soundscape*) onkin sitemmin muotoutunut osaksi kielimaisematutkimusta (ks. esim. Schulte 2021). Anna Ristilä nostaa käsillä olevassa kirjassa esille myös menneen, rajattuun tilaan ja tilanteeseen liittyvän ja tekstiksi muutetun äänimaiseman eduskuntapuheiden muodossa. Hanna-Mari Kuparin ja Marko Lambergin tutkimus menneisyyden Turun kaupunkitilasta kääntää totutun näkökulman pääläelleen tutkimalle menneiden maisemakuvausten kieliä, ei siis kieliä maisemassa vaan ennemminkin keskiaikaisia mielenmaisemia.

Blommaert (2016) kritisoi kielimaisematutkimusta paitsi keskittymisestä monikulttuurisiin kaupunkiympäristöihin, myös sen tavasta kuvata maisemia, paikkoja ja kieliä staattisina ja selvärajaisina olioina, joita on mahdollista laskea määrällisen tutkimuksen keinoin. Kielimaisematutkimus olikin alkuvaiheessa usein suuriin valokuva-aineistoihin perustuvaa kvantitatiivista tutkimusta. Vaihtoehtona Jan Blommaert ja Ico Maly (2015) ehdottavat lähtökohdaksi lähestymistapaa, jonka he nimeävät *etnografiseksi kielimaisema-analyysiksi* eli ELLAksi (*ethnographic linguistic landscape analysis*) ja jonka tavoitteena on kuvata kielimaisemaa osana yhteisön sosiaalista muutosta ja sen historiallista kontekstia. Gorter ja Cenoz (2017, 239) eivät kiistä etnografisen lähestymistavan tärkeyttä mutta korostavat, että kielimaisematutkimuksen heterogeenisyys on rikkaus. Juuri monimuotoisuus voi synnyttää eri yhteiskunnan ja kielitieteen osa-alueita kehittäviä, innovatiivisia ajatuksia.

Vaikka yhteisön kielellinen monimuotoisuus voi heijastua kielimaisemaan, maisema voi myös vaientaa yhteisön kieliä ja tehdä niistä näkymättömäksi (Landry & Bourhis 1997, 27–28; Shohamy 2006, 110–126). Maisema onkin harvoin kopio kieliyhteisöstä (Barni & Bagna 2010; tähän viittaa myös Haapamäki tässä teoksessa), ja yhteisön kielten puuttuminen maisemasta on yksi suuntauksen tutkimuskohteista (Cenoz & Gorter 2006). Kielimaisema voi siten muodostua politiikan välineeksi. Elana Shohamy (2006, 110) korostaa,

että kielipolitiikan välineenä maisema on hyvin konkreettinen, koska se tekee ideologiset taistelut käytännön tasolla näkyviksi. Maisema voi joko uusintaa kielten välisiä suhteita ja niihin liittyviä ideologioita yhteiskunnassa tai haastaa ja uudistaa niitä. Maiseman kielivalinnat viestivät eri kielten, kielimuotojen ja ryhmien välisistä voimasuhteista, mistä syystä kielimaiseman suunnittelu ja säätely ovat tärkeitä kysymyksiä julkishallinnossa: kirjassamme aiheeseen pureutuvat erityisesti Eveliina Tolvanen, Anne-Maria Kuosa ja Camilla Wide. Rani Rubdy (2015) puolestaan nostaa esiin sen, kuinka maisema voi myös heijastaa käynnissä olevaa yhteiskunnallista konfliktia. Esimerkiksi Palestiinan ja Israelin välinen tilanne on ajankohtainen konflikti, joka heijastuu kielimaisemaan globaalillakin tasolla (ks. esim. Hanauer 2011 Jerusalemia ja miehitettyjä alueita erottavan muurin graffiteista). Esimerkkinä toisesta kielimaisemassa käytävästä kamppailusta voi mainita Venäjän hyökkäyssodan Ukrainassa: Venäjän joukkojen vallattua Mariupolin valloittajat vaihtoivat ensi töikseen kaupungin ukrainankieliset kyltit venäjänkielisiin. Samainen konflikti on tuonut Turun kielimaisemaan niin murteella kirjoitetun mielenosoitustekstin (ks. Kurki & Sjöblom) kuin englanninkielisen viranomaisetekstinkin (ks. Hjort & Skaffari). Tässä teoksessa laajimmin muiden muassa seksuaalisuuteen ja poliittisiin ääriliikkeisiin liittyviä konflikteja turkulaisessa kielimaisemassa tarkastellaan Hjortin ja Lanton osatutkimuksessa.

Kielimaiseman poliittisen merkityksen takia vähemmistökielien muodostavat tärkeän tutkimuskohteen (ks. esim. Alanen 2012; Gorter, Marten & van Mensel toim. 2012; Kelly-Holmes & Pietikäinen 2016). Vähemmistökielten asemasta on oltu erityisen kiinnostuneita paikannimiin kohdistuvassa kielimaisematutkimuksessa, niin sanotussa nimimaiseman (*namespace*) tutkimuksessa (ks. esim. Kostanski 2011; Puzey 2012; tieliikennekylttien saamelaisista paikannimistä Helander 2015). Maiseman kielivalinnat voivat tehdä kielivähemmistön näkyväksi tai näkymättömäksi ja vaikuttaa siten vähemmistökielen elinvoimaisuuteen (Landry & Bourhis 1997; ks. myös tässä teoksessa Tolvanen ym.; Kolehmainen & Sjöblom; Ristilä). Vähemmistökielen käytöllä voi olla merkitystä myös